

Eerlijk gezegd hadden wij liever gezien, dat dit ons ware bespaard.

Hij maakt daarop geheel den indruk van iemand, wiens levenskracht is vergaan.

Hij wekt zoo meer deernis op dan herinnering, die tot dankbaarheid noodt.

Waarom illustreerde men niet liever met een beeltenis uit den tijd, welke aan zijn inzinking voorafging?

Met portretten is de pers niet altijd gelukkig.

Soms wordt iemand, die in mannelijke kracht staat, afgebeeld als baardeloze knaap.

Dan weer wordt een ander dan volke getoond in de periode, waarop de ouderdom zijn meedoogenloos werk zichtbaar verricht.

Nadere bezinning over de wijze van uithelden zouden wij hartelijk willen aanraden.

HEPP.

LITERAATUUR EN KUNST.

Vondel als christelijk kunstenaar.

Zooals men wellicht weet is deze week die der Vondel-herdenking. Den 5en Februari was het 250 jaar geleden, dat Vondel stierf, en, naar de meer en meer in gebruik komende gewoonte, heeft men uit dien herinneringsdatum aanleiding genomen tot een nationale Vondel-viering. In onderscheiden steden zijn samenkomsten georganiseerd, waarin over Vondel werd gesproken en uit zijn werk werd voordragen; couranten en vooral tijdschriften hebben geschreven over den „Prins der Nederlandsche dichteren" en zijn kunst; wetenschappelijke lezingen zijn gehouden en nieuwe studiën gepubliceerd — in één woord men heeft de laatste maanden, en dan vooral in de afgelopen week, getracht een van de groote mannen van ons volk op waardige wijze te eeren.

Bij de veelzijdigheid van Vondels persoonlijkheid en de veelsoortigheid van zijn werk heeft een Vondel-beschouwing vele kanten. Sinds de Vondelstudie, door den arbeid van mannen als Dr Sterck, Warp, Dr Brom, Molkenboer, Leendertz, de Vooy, Verwey e.d. een zoo hoogen vlucht genomen heeft, dat ze afzonderlijk vak van literatuur-wetenschap geworden is, is over het geheele, breede terrein van Vondels werkzaamheid de meest-nauwkeurige kennis te verkrijgen.

Wanneer we dan in dit artikel den Grootmeester der vaderlandsche poëzie mede willen „vieren" is het niet onze bedoeling van dat alles een zooveelste verdunning te geven. We willen bepaaldelijk op één punt de aandacht vestigen, onder verwijzing naar de publicaties van de genoemde geleerden voor alle bijzonderheden omtrent Vondels leven en werk, n.l. op Vondel als christelijk kunstenaar.

Het is bekend, dat Vondel, al was hij naar aard en aanleg voor alles lyricus, onze grootste treurspeldichter is geweest. Niet minder dan 23 oorspronkelijke treurspelen heeft hij in zijn lang leven geschikt (naast vele vertalingen uit het werk van buitenlandsche dramatici).

Naar de kunstbeginselen van Vondels tijd en in overeenstemming ook met eigen ontwikkeling, zijn die treurspelen naar klassiek voorbeeld gebouwd. Als de periode van den Iederikerij-invloed (het allegorisch treurspel) voorbij is en Vondel, autodidactisch, kennis heeft gemaakt met de klassieke wereld, richt hij zich in zijn kunst naar het klassieke model. En in geleidelijke ontwikkeling, over het actieve Seneca-type heen, komt hij tot den ideaal-vorm van het klassieke treurspel, dien van Aeschylus, Sophocles en Euripides.

Vondels beste treurspelen, die, welke van na 1650 dateeren, zijn dan ook naar hun vorm streng klassiek: ze zijn verdeeld in vijf bedrijven, ze zijn gebouwd naar de klassieke opvatting van eenheid van plaats, tijd, en handeling, ze hebben alle de beroemde reien die de verschillende bedrijven verbinden, ze gaan ook alle uit van het tragische, als het voornaamste element. Uiterlijk zijn ze geheel klassiek.

Maar — en dat nu is het punt, dat we aan de orde willen stellen — innerlijk zijn ze christelijk.

Zoo geformuleerd, ligt hier een tegenstelling, de tegenstelling klassiek-christelijk. En dat is ook de bedoeling, want om die tegenstelling gaat het. De klassieke levensbeschouwing in haar algemeenheid staat rechtstreeks tegenover de christelijke. Immers, het classicisme vindt alle schoonheid in het menschelijke en bindt haar aan het menschelijke. De mensch is het ideaal der klassieke wereld, in haar beeldhouwkunst, haar plastic, maar ook in haar literatuur en filosofie. Zelfs de goden worden als menschen gezien, schooner, groter, volmaakter dan de sterveling, maar als menschen, met menschelijke deugden en menschelijke zwakheden. En het „carpe diem", pluk den dag, d.i. geniet het schoone van het schoone leven, is het klassieke devies.

De christelijke levensbeschouwing daarentegen vindt en bindt de schoonheid in en aan het goddelijke. Voor haar ligt het ideaal boven alles wat menschelijk is en wordt ook de levensvervulling alleen gevonden in wat uitgaat van en keert tot God. Een tegenstelling dus, scherp als de snijkant

van een zwaard. En nu is Vondels treurspel, bij al het klassieke van den vorm, niet klassiek maar christelijk in zijn inhoud.

Dat blijkt allereerst daaruit, dat zich in Vondels treurspelen alles groepeerd rondom de Schrift. De Godsgedachte, zooals die zich manifesteert in het gebeuren, dat de Bijbel mededeelt, is voor hem de centrale. Van de 23 treurspelen, die we noemden, hebben 13 een Bijbelsche stof en dan steeds zoo één, waarin de vervulling van het raadsplan Gods zich spiegelt. En in de Bijbelverhalen, die hij ziet als één episch geheel, vindt hij de kern van het wereldgebeuren, dat de ongewijde geschiedenis hem leert. Alles wat de historie vermeldt is voor hem verwezenlijking van Gods wereldplan en dat ziet hij, in scherpe lijnen geteekend in de Schrift: in de geschiedenissen van Adam, Noach, Simson, Jephtha, David, Salomo. Dat zijn geen afzonderlijkheden, maar bedrijven, om zoo te zeggen, van één groot drama. Dat begint bij de Schepping en leidt dan, door de hoogste tragiek: de zondeval heen, naar de hoogste glorie, de verheerlijking van Gods eer in de verlossing van den door zonde gevallen. Tot de vervulling van dien raad Gods moet alles medewerken en zelfs dat, wat gericht is op de vernietiging daarvan, is werktuig in Gods hand, om het ten uitvoer te leggen. Deze gedachten, kern van al Vondels treurspelen, worden als samen-gevat in het bijeen behoorende tweetal „Adam in Ballingschap" en „Lucifer". Want daarin wordt op grootsche wijze uitgebeeld de tragiek van den val, val van mensch tot zondaar en van engel tot duivel, maar ook de glorie van Gods heerlijkheid in de verlossing van den zondaar en het gericht over den afvallige.

Daarom — en dat is het tweede belangrijke punt in onze bewijsvoering — staat ook in Vondels treurspelen de Christusfiguur in het midden. In en door Hem toch wordt de gevallen verlost en de afvallige geoordeeld, naar Hem wijst al het Bijbelgebeuren heen, op hem wijst de wereld-geschiedenis terug. Vondel zegt het in de opdracht van zijn „Jephtha":

„het heilgdom des Bijbels (is) behangen met beelden, die Messias, hooggewijt, uitbeelden en gemoeten met verlangen, eer hij verschijnt ten offer op zijn tijt."

Zie maar naar den inhoud van zijn treurspelen. De Jozef-trilogie, die Jozef teekent als vernederd, verkocht, verhoogd is afschaduwing van Christus, in Zijn menschwoord vernederd, in Zijn lijden en sterven „verkocht", in Zijn opstanding en hemelvaart verhoogd. „David in ballingschap" is symbool van Christus, door Judas verraden en weggeleid naar Golgotha: „David herstelt" wijst heen naar den Christus, die uit Zijn versmading opvaart naar den troon; Simson, die in zijn sterven zijn vijanden vernietigt, beeldt Christus af, die met Zijn dood over den dood triomfeert — de voorbeelden liggen voor het grijpen! Christus, in Wien Gods raad is belichaamd en wordt vervuld, neemt de hoogste plaats in in deze treurspelen, die den raad Gods willen weerspiegelen!

En eindelijk — derde zaak van belang — in al Vondels treurspelen leeft de gedachte der verhevenheid. Boven de werkelijkheidsverhoudingen gríjpt de dichter immer weer naar het hoogere; daar en daar alleen ligt het ideaal. De komst van het Godsrijk, straks, als het wereldplan is voltooid en het wereldgebeuren is voleindigd, dat is doel en vervulling van alles.

„..... wij verouden
In onzen duur, Ghy nimmertmeer.
Uw wezen moet ons onderhouden
Verheft de Godtheit, zingt haar eer."

dat is het thema, dat door Vondels treurspelen ruischt.

En daarom is Vondel, „de prins der Nederlandsche dichteren", christelijk kunstenaar, want hij gríjpt metterdaad de snaar, die in alle waarachtige christelijke kunst trillen moet en trillen zal.

C. T.

PERSCHOUW.

De Schouten en Dr B. Wielenga over de beteekenis van Assen.

In verband met de poging, om ook te Arnhem een gemeente in het leven te roepen, staande op den grondslag: „niet-Assen", bevatte de „Geldersche Kb." van 2 Febr. 1929 een officieel woord van vermaan „aan de leden der Geref. Kerk van Arnhem", namens den Kerkeraad, en levens een „ingezonden" van twee oud-predikanten van de Kerk van Arnhem, ondertekend door ds J. L. Schouten en dr B. Wielenga. Ik veroorloof me een citaat uit het tweede stuk:

Zij willen uitdrukkelijk verklaren dat verbreking van het Kerkverband, om andere redenen, dan dat de Kerk den grondslag der Belijdenis verlaten heeft, of haar organisatie het leven naar die Belijdenis onmogelijk maakt, niet een daad van Kerkherstel maar van Kerk-verseuring of van Sectarisme is.

In onze Gereformeerde Kerken blijft altijd de weg open, mogelijke bezwaren tegen eenige kerkelijke be-

slissing kenbaar te maken, en indien de geldigheid dezer bezwaren uit de Schrift en de Belijdenis aangetoond wordt, is het karakter van de Gereformeerde kerken zelve, waarborg voor het doen van recht.

Naar onze vaste overtuiging zal ieder nader en ernstig onderzoek, in den weg van deze studie, het bewijs leveren, dat de beslissing, door onze Generale Synode genomen, uit een principieel oogpunt gezien, de juiste is en in overeenstemming met het Woord des Heeren.

Losgemaakt van alle bijkomstigheden, ging het over de vraag, of men op gronden, die niet in overeenstemming waren te brengen met het Schriftgezag, vrijheid zou kunnen krijgen, om een weg in te slaan, die moest leiden tot vervluchting van de historische gegevens van de Heilige Schrift?

Hierop kon de Synode, met Schrift en Belijdenis in de hand, niet anders dan een ontkennend antwoord geven.

Nooit zal deze beslissing een kerkelijke scheuring kunnen rechtvaardigen.

Niemand steune dan ook door woord of daad, zij het slechts uit louter nieuwsgierigheid, de poging om tot breuke met het Kerkverband te bewegen.

Laat ons, niet in den weg van vleeschelijken ijver, maar met ootmoedige teederheid en beslistheid waken, werken en bidden voor de eenheid van de Gereformeerde Kerk, die, ook in Arnhem, nog altijd staat op het fundament der Apostolen en Profeten.

Den laatsen tijd heeft men getracht, in verband met mijn „Hoornstoot"-brochure de bewering ingang te doen vinden, dat mijn daar gegeven kenschetsing van het belang der Asser-synode eigenlijk een slag in de lucht was: ik toekende „Assen", dat niet het werkelijke Assen was.

Op deze „critiek", gelijk trouwens ook op de slechte en leugenachtige opmerkingen van ds J. L. Jaspers, kom ik binnenkort wel in anderen vorm terug.

Het verblijft me evenwel dat deze uitlating van ds Schouten en van dr B. Wielenga hierop reeds een duidelijk bescheid geeft.

Ik vernam, dat de eerste dienst te Arnhem door hoogstens 20 gereformeerden werd bijgewoond.

In memoriam prof. Geesink.

Ons overzicht van wat de kerkelijke pers ter herinnering aan prof. Geesink schrijft, wil ik hiermee besluiten: „Friesch Kerkblad" (ds v. d. Maulen) zegt:

Ook schrijver dezes herdenkt met dankbaarheid het onderwijs, dat hij van den thans ontslapene heeft genoten. In onzen tijd telde de Theol. Faculteit slechts drie professoren, Kuyper, Rutgers en Geesink. Dit klaverblad stond voor de geheele opleiding. Van prof. Geesink kregen we college in de Ethiek, exegese Nieuwe Testament, Elenctiek, Oude en Nieuwe Philosophie en Logica.

Hij gaf zijn colleges altijd op zulk een wijze, dat de studenten steeds onder den indruk kwamen van zijn groote kennis niet alleen, maar evenzeer van zijn zin voor humor en scherts. Daarbij immer welwillend en bereid tot hulp bij moeilijkheden.

„Zeeuwach Kerkblad" (ds Heij):

In Kuyper en Rutgers eerden we — om zoo te zeggen — het hooger-menschelijke, in Geesink het gewoon-menschelijke. Hij had tal van eigenaardigheden, ook wel menschelijke zwakheden, die in Kuyper en Rutgers ondenkbaar waren. Daardoor voelden we, dat een professor ook maar een gewoon mensch was. En dat was voor ons studenten, die ons ook maar gewone menschen wisten, een welkome ontdekking.

En dat had voor ons daarom zooveel waarde, omdat we niet twijfelden noch aan zijn wetenschappelijke capaciteiten noch aan zijn oprechte vroomheid.

Hadden we of zijn wetenschappelijkheid of zijn vroomheid in twijfel getrokken, het zou voor ons geen beteekenis hebben gehad, dat hij ook maar een gewoon mensch was. Aan gewone menschen is er in de wereld geen gebrek. Maar hem was het gewone verbonden met wat voor ons groote beteekenis had: oprechte vroomheid en wetenschappelijkheid.

De groote Voetius begon zijn hoogleeraarschap met een rede: „De pietate cum scientia conjungenda" en daarin greep hij al naar een schoone combinatie, maar in Geesinks leven was ook nog een derde: in hem was met wetenschap verbonden oprechte vroomheid en ook het gewoon menschelijke. Dat was het vooral, dat ons in hem aantrok en waardoor van hem groote invloed uitging in de studentenwereld.

K. S.

¹) Beide qualificaties schrijf ik bewust; natuurlijk naar aard ik den bewijstaat.

BOEKBESPREKING.

„Leidraad voor Predikanten ten behoeve van de dienstplichtige leden hunner gemeente".

Uitgegeven door den Raad van Leger- en Vlootpredikanten.

Een nuttig en handig boekje van ongeveer dertig bladzijden.

Ik denk, dat elke predikant of kerkeraad een exemplaar toegezonden kreeg.

Men vergat toch niet daarvoor aan den algemeenen Legerpredikant, Ds H. Janssen, Huyghenspark 36A, 's-Gravenhage, een financiële vergoeding over te maken?

HEPP.